

слання, діло якоїсь злої сили, ворогів або чужородців. Діло родичів передусім зробити все можливе, щоб вирвати нещасливця з власті злих, супротивних сил і вернути його до життя. Отже коли у деяких примітивних племен єсть тенденція відчепитись, позбутись якнайскорше покійника, котрим заволоділи злі сили, у інших — і у наших предків в тім числі — бачимо бажання прийти в поміч покійникові, захистити його й допомогти вернутись. Таку мету мають посидження при мерці, охоронювання його тіла аж доки розклад не покаже, що душа не може чи не хоче вертатись до тіла. Такі звичаї в різних формах практикуються у різних народів, й існують і досі у нас подекуди. Рідні і близькі вважають своїм обов'язком сидіти при небіжчику до похорону, і тим часом, як звичайно, час сходить у забавах, розмовах, читають молитви, слухають псалтирі і т. д., — подекуди практикуються також заходи коло оживлювання мерця.

«Вечером збирається молодіж і виправляє страшні, варварські річи з трупом. Напр., тягають мерця за ноги і кличуть, щоби встав та бавився з ними, тягають за волосся і питають, чи відгадає, хто потяг, тягають стеблом чи галузкою з чатинного дерева небіжчикові попід ніс, скобочуть його, щоби засміявся і т. д. І все те діється в очах рідні, котра, одначе, не може запротестувати проти того, бо не може ломити звичаю», — записує один свідок, не розуміючи значення сих звіроднілих практик оживлювання¹.

Таке ж значення мають заклики до небіжчика, аби вернувся; докори, що він покинув рідних; нагадування йому достатків і добра, котрим він тішився за життя, і описування в темних красках того, що чекає його в могилі — все те, з чим стрічаємося в похороннім голосінні.

Коли ясним стає, що «душа» не вертається, родичі вважають потрібним поховати тіло з усякою увагою, щоби не порушити інтересів покійника, не образити його і не зіставити в потребі по щось вертатись до старого житла і до покиненої родини.

Одним з обов'язкових, звичайно, елементів такого похорону являється похоронний плач і жалоба, котра потім повторюється в певних приписаних моментах. Ся періодичність чи повторність у нас тепер переважно або затратилася, або ослабла, але давніша, мабуть, держалася загально.

В московськім Стоглаві (1551) читаємо: в троїцьку роботу по селах і погостах сходяться мужі і жени на жальниках (могилах) і плачуться на гробах з великим криком,

¹ Там же, с. 210.

а коли почнуть грати скоморохи, гудці і прегудниці, люди, перервавши плач, починають скакати і танцювати, і в долоні бити, і пісні сатанинські співати (гл. 41, пит. 23). Се цінне свідоцтво того, що давніше похоронний плач у східних слов'ян повторювався періодично, при поминках, або обрядовім годуванні небіжчиків, тим часом як тепер вони здебільшого проходять в повнім мовчанні або при кількох обрядом приписаних фразах («Позарастали ті стежки й доріжки, де ходили ваші білії ніжки», як приказують, напр., в Херсонщині; «Нехай із святими спочивають і нас грішних дожидають» і т. п.). По-друге, воно вказує на те, що поминальна відправа не оберталась в межах самого голосіння, а переходила до різних пісень «сатанинського», себто передхристиянського, характеру, і сумна частина поминок перемінялася в забавну, яка періодично відновляла похоронну «тризну». «Тризна» ся первісно означала воєнні забави, гри, представлення, що відбувались, очевидно, на похоронах вояків і старшини, і тільки пізніше перейшла на звичайний пир та п'ятику. В різних формах такі гри приходять у різних примітивних народів, являючись до певної міри продовженням тої охорони небіжчика, яка відбувалась на поспішеннях при його трупі перед похороном.

Найстаршу літературну збірку про слов'янські поминки можна бачити у Теофілакта, візантійського письменника VII в., що оповідає про візантійське військо, яке, вийшовши в 590-х рр. «в середину краю слов'ян», застало їх ватажка п'яним, тому що він справляв похоронне свято своєму братові. Старий київський літопис оповідає про плач і тризну на могилі Ігоря, інсценізовану відповідно звичаям кн. Ольгою. Безцінне наше «Слово о полку Ігоревім» представляє колективний плач «руських жен» по чоловіках, страчених в Ігоревім поході, і як побачимо — в кількох місцях носить ясні сліди впливу мотивів голосінь. Волинський літопис, описуючи смерть кн. Володимира Васильковича, згадує плач княгині над ним, — одначе переказує його вже в чисто християнських формах¹, зате плач «ліпших мужів володимирських», що може служити інтересною ілюстрацією, так би сказати, громадських, офіціальних плачів, одправлюваних місцевою старшиною².

¹ Царю мой благый, кроткий, смиренный, правдивый! воистину по-
речено бысть тобѣ имя во крещеньи Иванъ: всего добродѣтелью по-
добенъ есь ему», і т. д.

² «Плакаху ся по немъ лѣпшии мужи володимерьстия рекуче:

”Добро бы ны, господине, с тобою умрети,

створшему толикую свободу!

Яко же и дѣдъ твой Романъ свободиль бяшетъ отъ всихъ обидъ,

Як Мецецій, польський священик в Лику, в своїм оповіданні про поганські звичаї «пруссів, ливів і інших сусідніх народів», виданім в 1551 р., наводить автентичне руське, як він виразно каже (*quae in lingua ruthenica sic sonat*), але, очевидно, на польське підправлене похоронне голосіння, що може вважатись найстаршою записею таких плачів:

Ha, lete, y procz ty (mene) umarl?
Yza ty nie mel szto yesty albo pity — y procz ty umarl?
Aza ty nie mel krasnoye żony (mlodzice) — y procz ty umarl!).

Себ. Кленович в своїй «Роксоланії», в латинським перекладі і з деякими прикрасами, наводить довший плач, що загальним характером своїм відповідає тим голосінням, які ще й тепер живуть в устах народу і саме в останніх часах дочекались якоїсь уваги.

Тепер маємо вже кілька більших збірок такстів плачів, деякі навіть з мелодіями, і кілька розвідок, присвячених формі і змістові, аналізу мотивів і зв'язкам, які зв'язують їх, на один бік, з магічними формулами, закляттями і замовляннями, на другий — з поетичними творами². Безсумнівно, опублікований матеріал не дає ще повного образу³, і в дослідах на історичну або соціологічну сторону плачу не звернено досить уваги: більш архаїчні сторони і зв'язки з іншими пережитками похоронного обряду не просліджені. Проте як галузь нашої старої поетичної творчості голосіння і в зібранім матеріалі виступає досить яскраво і дає можливість судити про зв'язки сеї категорії її з іншими родами та про той величезний вплив, який похорон-

Ты же бяше, господине, сему поревноваль,
и наслѣдилъ путь дѣда своего!
Нынѣ же, господине, уже ктому не можемъ тебе зрѣти!
Уже бо солнце наше зайде ны
и во обидѣ всѣхъ остахомъ».

¹ У Котляревського, О погребальн. обычаяхъ Славянъ, с. 146, зведено з двох видань (варіанти другого видання в скобках).

² Бібліографія текстів у Свенціцького: Похоронне голосіння і церковнонорелігійна поезія. Студія над розвитком народної поезії, Записки львівські, т. 93, і в цитованім вище покажчику Кузелі, при збірці плачів, в XXXI томі львівського Етнографічного збірника (тут передруковані тексти з інших видань і 139 нових записів, всього 299 номерів). Аналізом змісту займаються головню статті Данилова і згадана студія Свенціцького; поетичною і музикальною формою — цитована студія Ф. Колесси «Про генезу українських дум».

³ Різні часті української території представлені опублікованим матеріалом дуже нерівномірно: найбільше текстів з Східної України (Лубенщини) і з галицько-буковинського пограниччя, найменше з центральних областей.

ний плач мав на розвій поетичних мотивів і образів, та взагалі поетичної творчості¹.

Плач чи голосіння затрималися в повній свіжості в багатьох місцях нашої території до недавня: записи маємо переважно не старші від кінця минулого століття. Виголошуються вони звичайно ближчими родичами помершої людини; пам'ять про професійних плачок, які голосили за плату, досить свіжа, але практика ся, видимо, перевелася: стрічається зрідка, хоча жінки, звісні з свого хисту, очевидно, виступають охочо на похоронах і нерідних, і такі виступи приймаються з приємністю ріднею і сусідами². Хист сей шанується, і влучні мотиви, текстувальні і мелодійні, залюбки переймаються. Подекуди підлітки-дівчата навіть спеціально привчаються «заводити»³.

Плачуть головно жінки та діти; чоловікам голосити не личить зовсім, або вони приказують тільки коротко. Плачі все солові; плачі колективні, антифонні або хорові, які практикуються деінде (плач корифейки супроводиться хоровими викликами інших жінок), у нас начебто не помічені. Відправляються вони в різних моментах між смертю і похороном⁴. Рідше стрічаються плачі, відправлявані пізніше, при нагоді якогось свята або на рокових поминках, на грібках⁵.

¹ В західній літературі на ролю похоронного плачу в розвої поетичних форм положив особливий натиск Гуппеге в згаданій праці про початки поезії.

² «Є такі жінки, що ходять до сусідів голосити за помершими, вони за се дістають харчове або яку річ по помершим; по друге, така жінка має гонор, що гарно (файно) приказує» — с. 25 (Гуцульщина). «Чужі плачуть тіко з-за того, щоб на поминках посадили їх на перве місце і получче вгощали» — 29 (Курщина).

³ «Заводити вчать ся одна від другої, «переймають» прислухаючи ся підчас похорону, або вчать ся у поли, полючи лен, чи на ягодах, але тут ходить головно с «голос» (арію), а не о текст. Також вчать ся заводити малі дівчата, «скотарьки», на толоках, там де пасуть свої «маржини», уряджують похоронні обряди і зводять при тім» — с. 24 (Бойківщина). Пор. с. 30, з Курщини.

⁴ Ось які моменти голосіння одмічує Зубрицький в Самбірщині: «Голосять дома за мерцем, як умре; як світло принесуть з церкви; як внесуть труну до хижі; як рано обмиють мерцеві тварь; як приходять люде по тіло; при виносі; в дорозі при похоронніа поході, — і на цвинтарі, як спускають труну до гробу» — Етногр. Зб., XXXI, с. 224.

⁵ В Снятинщині мати голосить по сину на Свят-вечір:

Синочку, синочку, Іваночку,
Хто би був казав посліднього Свят-вечера,
Що ти уже цего Свят-вечера не будеш вечеряти,
Але будеш у гробі спочивати?
Тут то твоє місце порожне,
Тут то твоя ложечка стоїть,
Синочку мій дорогий, синочку мій!

Таким чином, круг голосіння затіснився; відпали елементи політичні, громадські, все зійшло до чисто індивідуальних переживань і то доволі однородних — які зводяться до невеликого числа тем.

Головні мотиви голосіння в нинішнім його вигляді можна намітити такі:

Заклич до небіжчика (небіжчиці), в формах ласкавих, ніжних, zarazом можливо енергійна і усиљна, щоб заставити себе почути.

Вирази жалю і болю з приводу смерті — «лемент».

Поклик «не вмирати», вернутись, устати, подивитись, промовити.

Докори за те, що небіжчик сиротить рідних, кидає господарство.

Докори попереднім одшедшим, що вони покликали, перевабили до себе покійного.

Образ сумного стану небіжчика в його новій домовині і контраст покиненого життя.

Образ сумного стану покинутих без нього і контраст страченого життя.

Побоювання, що без небіжчика його рідні не тільки не даватимуть собі ради з домом і господарством, але будуть безботорні супроти кривд чужих.

Вирази відчаю: краще було не родити дітей, ніж страстити; краще не жити без помершого (-ої).

Прошення прибути хоч на коротко, на побачення, на розмову, і запити, коли чекати, звідки виглядати?

Вирази резігнації: неможливість побачитись, прибути,

На Великдень:

Николаю мій, Николаю дорогий!	А тепер ми без тебе і їсти
Ти то межі нами того Великодня	не можемо,
був,	Николаю мій, Николаю,
Ти то нам паску-дари покроїв,	Хто би був казав ще тогідних свят,
Ти то нам до церкви відніс,	Що ти уже цих не діждеш,
Ти то насамперед свяченого	Николаю мій, Николаю дорогий!
кушав,	(89)

З Буковини записують: «На поминках ніколи не голосять. У великі свята і в буденні дні голосять часами за дуже любими помершими» (с. 358).

В Холмщині «на могилках в задушну суботу й на великдень голосять, але далеко не всі».

Але в Курщині і досі плачуть, зовсім як описує «Стоглав». Кожна жінка голосить на могилках, в провідну неділю «до приходу духовних і після панахиди». «Як тільки прийде на могилку, перехреститься, поцілує хрест той, що на могилі, потім стане навколішки і голосить, а далі припаде ниць, до могили, поцілує землю і знов тужить і причитує, хто що здума» (с. 32).

промовити; неможливість що-небудь передати, як-небудь зв'язатись живим з небіжчиками.

Запити до природи, до садів, до птахів, чи вони не бачили небіжчика і не можуть щось від нього передати?

Образи-контрасти подружжя і смерті.

Образи-порівняння: зламане дерево, відірване від гілки яблуко і т. д.

Прошення до старших одшедших: прийняти і упокоїти новоодшедшого (одшедшої).

Надії побачення.

Крики жалю і відчаю та заклики небіжчика, одна з найбільш архаїчних частин плачу, виступають сильно і яскраво. Натомість поклики до повороту до життя доволі рідкі, ослаблені здебільшого до поклику ще раз глянути, встати, промовити, або держаться в плачах дітей, більш простих, нерозроблених поетично («Ой, мамочко, не вмирай, уставай, мамочко!»). Переважає свідомість неминучості і незмінності — неможливості вернути небіжчика до життя, неможливості побачитись. Старі містичні переконання про всемогучість слова і магічного обряду відступили і розтопились перед новими поняттями і перед лірикою жалю і резігнації. Бажання своїм словом утворити краще посмертне життя покійному теж виступають слабо. Як симптом пізніших відносин — упадку роду — годиться підчеркнути мотиви безпомічності і безпорадності покинутих родичів.

Таким чином, хоч вся практика похорону глибоко пересякла магічно-містичним елементом, котрий зберігається і нині ще не раз дуже пильно, в формах незвичайно архаїчних¹, — саме голосіння вже дуже значно вийшло з магічного світогляду. Відігравши свою велику роллю в розвої ліричної пісні, в її початках, голосіння в тій нинішній стадії, котрій його бачимо у нас, уже саме стоїть під впливами високо розвиненої лірики. Між піснею і плачем існує тісна зв'язь, обопільні запозичення, переходи, обміна поетичними образами і символікою; се до певної міри може рахуватись наслідком пізності наших записів, але почалось воно, очевидно, давно — як тільки лірична пісня, особливо жіноча, стала розвиватись. Мотиви розлуки, жалю, туги, любові, спільні обом категоріям, потворили певні переходи між

¹ Одмічу, напр., такі звичаї, що люди, котрим болять зуби, беруться за палець небіжчика, аби їм зуби замертвіли, так само, як кому «жонва росте», або що; вдова, яка має замір віддатись, потягає покійника за ноги перед тим, як його кладуть в домовину; все зав'язане на покійнику розв'язується; не уживається на гріб нічого металічного, що не зогнило б з небіжчиком; додержується прощання трупа з хатою (удар о поріг), на знак, що більше він не поверне, і т. д.

голосіннями і піснями і увели голосіння властиво в круг ліричної поезії як її частину, відмінну тільки певними традиційними формами і присутністю певних постійних «загальних місць»¹.

Наведу тут кілька плачів в цілості або в характерніших уривках:

Дитячко моє, любе та миле,
Куди ти убираєшся?
Відкіля тебе визирати,
Відкіля тебе виглядати?
Чи ти з церкви ітимеш?
Чи з дороги іхатимеш?
Чи тебе соловейки відщобетали,
Чи тебе зозуленьки відкували?
Яка твоя доріженька смутна та
невесела,

Яка твоя хаточка темна та
невидна,
Що ні дверечок ні віконечка,
Ні праведного сонечка!
Як яблучко від яблуньки
одкотилося,
Так ти од мене, моє дитяточко,
одрознилося!

І відкіля ти йтимеш?
І яку вісточку нестимеш,
Моя донечко, моя ягідочко
(Мій синочок, мій колосочок).

Приймай мене до себе,
Пригортай мене до себе,
Обирай мені містечко коло себе!
Де тобі містечко знайшлося гарне,
Що ти мене покинуло,
І серце моє обірвалося!..
(13, *Королевецьк. пов.*).

Моя дочко, моя голубочко,
Моя дочко, моя коханочко,
Моя швачко, моя й прачко,
Моя іскальнице, моя й
вимітальнице,

Моя й помічнице!
Коли ж ти до мене прибудеш
у гості?

Коли ми побачимось,
Коли ми порадимось?
Якби ж я знала,

Я б тобі віконечка і дверечка
одчиняла,
І стежечку промітала,
Моя донечко, моя павочко,
Моя дочко, моя зозуле!
Яку ти мені вістку подаватимеш,
Чи ти куватимеш, чи щобетатимеш?
Чи тебе виглядати з поля,
чи тебе з моря,
Чи з високої могили,
Чи з далекої України?
(30, *Лубенщина*).

Моя донечко, моя княгинечко,
Та якого ж ти собі князя
обібрала?
Такого тайного, що й мені
не об'явила?
Стрічайте, мої родителі,
мою донечку
І прибирайте їй містечко біля
себе,
І доглядайте, як я доглядала!
Де ж тії вітри набралися,
Що вишеньку зламали?
І де ж вони набралися,
Що на вишенці листочки оббили?
(49, *Лубенщина*).

Моя дочко, моя княгинечко,
Як мені тебе забувать
І відкіля мені тебе виглядять?
Що до людей ідуть з скринями
та перинами,
А до тебе йдуть з хрестами та
хоругвами?
Моя дочко, моя павочко,
Нащо ти мені таку сумну свадьбу
і зробила,
І нащо ж ти собі такої хаточки
забала?
Се ж хаточка сумна-невесела,
І се хаточка темна і невидна,

¹ Про спільні мотиви пісень і голосінь особливо стаття Данилова: Взаимовліяніе укр. погребальныхъ причитаній й бытовыхъ пьсень, К[іїв.] Ст[арина], 1905, XII, і новіша Ф. Колесси: Про генезу укр. народних дум, 1921.

² Числами без ближчого пояснення значу номери збірки Свенціцького сторінками матеріали того тому Етногр. Збірника.

У неї ні вітер не завіє,
Ні сонце не пригріє,
Що в ту хаточку ні вітер не вскоче,
І в ту хаточку і дощ не
промоче!

Дочко ж моя, коханочко,
Дочко ж моя, паняночко!
Коли ж мені тебе в гості
дожидать,
І коли мені ті столи застелять,
І кубочки наповнять,
А тебе в гостеньки дожидать?
(49—50, Лубенщина — звожу разом варіанти).

Мій синочку — мій голубчику,
Мій синочку — моя й дитиночко,
Моя дитиночко — моя щіпочко!
Моя щіпочка одщіпнулася,
Мое яблучко одкотилося,
Моя маківка осталася!
Як ти зацвіла — та й не на довго,
Моя дитиночко — моя родиночко!
Мій синочку, мій соловейчику!
Мій синочку, мій ріднесенький!
Мій синочку, мій дрібнесенький!
Мій синочку, мій робітнику!
Мій синочку, мій косарику!
Мій синочку, мій виноградочку!
Мій синочку, мій князе!
Я ж не думала, що ти будеш такої
смутної, невеселої хати бажати —
Сонечко не загіє,
Буйний вітер не завіє!
На що ж ти мене покинув?
Моя матінко, коли ж ти прибувала
Та од мене синочка перемовляла?
Та стрічайте мого синочка,
Та прибирайте йому містечко
біля себе,
Та доглядайте ж мого синочка,
як я доглядала!
І синочку, моя дитино,
Устань, подивись!
Яке ти весілля наробив смутне-
невеселе!
Подивись, скільки роду зійшлося!
Чому ж ти до їх і словечка
не промовиш!
Мої сини — мої соловейки,
Мої сини — мої маленькі,
Та якого ж вам гостинця передам?
Покочу яблучко — воно зогніє!
Покочу булочку — зацвіте,
Покочу бубличка — не докотиться,
До твого серденька не
пригорнеться!
(З чч. 72—75, Лубенщина).

Чоловіче мій, дружино моя,
Куди ж ти убирася,
Куди ти виряжаєшся?
Якої ти темної хати забажав,
Темної-невидної,
Смутної-невеселої?
Туди ж вітер не віє,
Туди й сонце не гріє,
Туди й дзвони не дзвонять,
Туди й люде не ходять!
Та як же я до тебе ходитиму,
Та як я з тобою говоритиму,
Як я з тобою поражатимусь,
Як я з тобою розважатимусь?
Ой устань, порадь, моя
дружиненько,
Як мені в світі жити,
Як мені чуже діленько робити,
Та як мені чужим людам годити?
Та я ж над чужим ділечком
ізневажалася,
Я ж по чужих нивах
наспотикалася!
Ой приймай же, пригортай мене
до себе,
Щоб я не жила, щоб не горювала,
Щоб я й горенька не знала,
Щоб я по чужих людях не ходила,
Щоб я чужим людам не годила!
Та я чуже ділечко зроблю не так,
Та я словечко скажу не в лад, —
Мое ділечко перероблять,
Мое словечко пересловлять.

Коли ж мені тебе, моя дружиноч-
ко, дожидать?
Коли мені столи застелять?
Чи мені на Різдво,
Чи мені на Великдень,
Чи на святу неділоньку?
А чи мені з Миколи —
Та й ніколи?

Відкіль мені тебе виглядають?
Чи з гори, чи з долини,
Чи з високої могили,
Чи з глибокого яру,
Чи з далекого краю?

Та не йди ж полем — бо ніжку
поколеш,
Та не йди морем, бо утонеш,
А йди ж попід горою,
Та бери й мене з собою!
Та будуть, моя дружинонько,
сади процвітать,
Та будуть зозуленьки кувать,
А соловейки шебетать,

Коли ними будете ходити?
Станьте, мамко, станьте,
Та походить по своїм подвір'ячку,
Та наробіть нам слідочоків!
Ми будемо ті слідочки збирати,

Будем васильчиками їх обтикати
Та по тих слідочках вас будемо
мамко, пізнавати!
(167, Буковина).

Як бачимо, не вважаючи, що матеріал походить з різних кінців України, де можливий вплив сусідів, він в своїх основних мотивах настільки однотайний, що се ясно свідчить про суцільність його основи. Однотайність ліричних загальних місць, очевидно, з свого боку причиняється до сього. Імпровізовані голосільницями місця, які говорять про певні індивідуальні подробиці утрати, розлуки і т. д. (я їх не наводив, бо якраз вибирав загальне), мають тенденцію теж більше-менше достроюватись до такого загального ліричного строю. Короткі і бідніші форми імпровізації, розвиваючись, попадають в сю ліричну течію і виявляють тенденцію до все більшого підпорядкування ритмічній і музикальній мелодії голосіння.

По формі голосіння, як і замовляння, являються нерівноскладовими синтактичними речитативними віршами, аналогічними з замовляннями, тільки що вони мають далеко більшу тенденцію до мелодійності і часами навіть такі починають переходити в пісню¹. Частіше в рецитації вони ті-

¹ Взірцем переходу до пісенної віршової та й музикальної форми можуть послужити отсі записи з Покуття та Буковини:

Ненько наша, ненько наша,
Порадонько наша,
Ненонько наша, порадонько наша!
Заговоріть до нас, порадьте нас,
Ми си, ненцю, не сподівали,
Щоби ми без вас пораду давали!

Ой ти, смерте, ти злослива,
Чьось нас, смерте, всиротила,
Чьось нам неньку рідну взяла!
Ой Боже, Боже, що [ми тепер]
будем робити,
Як без неньки рідної жити?

Ненько наша, люба неньцю,
Скажіть, ненцю, відки вас
визирати?

Чи з-за гори високої,
Чи з долини глибокої?
Коли ви до нас, неньцю,
прийдете?
Коли вас си нам сподівати?
Чи на Різдво з колядниками,
Чи на Великдень з писаночками?
Ой де ся з вами здибаємо?

Чи у місті на дорозі,
Чи у церкві на підлозі,
Чи у полі на роботі,
Чи на цвинтарі в темнім гробі?
Ой де ся з вами, ненцю, здиблю,
Де ся з вами наговорю?

Ой будуть навесні зозулі кувати,
А я буду свої ненці всюди шукати.
Ой зозульцьо, сивенька, ти всюди
літаєш,
Чи ти моєї неньці в світі не
видаєш?

Ой скажи ми, любко,
Скажи ми, зозульцю!
Бо ми дуже сумно,
Бо ми дуже гірко! (с. 327).

Встаньте, мамко, подивіться,
Бо підете собі відси!
Вийдіть, вийдіть на двірочок
Та зробіть нам хоч слідочок,
Аби усі пам'ятали,
Що ми мамку добру мали.
Ах, скажіть нам, наша мати,